

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 60/06-26

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí senátu 7. júla 2006 v senáte zloženom z predsedu Alexandra Bröstla, zo sudcu Jána Lubyho a sudkyne Ľudmily Gajdošíkovej, o sťažnosti Ing. I. P., bytom B., zastúpeného advokátom JUDr. J. K., B., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na súdnu a inú právnu ochranu upraveného v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky rozsudkom Krajského súdu v Bratislave č. k. 2 Co 11/04-146 zo 6. apríla 2005 takto

r o z h o d o l :

Základné právo Ing. I. P. na súdnu a inú právnu ochranu upravené v čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky rozsudkom Krajského súdu v Bratislave č. k. 2 Co 11/04-146 zo 6. apríla 2005 p o r u š e n é n e b o l o .

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 10. októbra 2005 doručená sťažnosť Ing. I. P., bytom B. (ďalej len „sťažovateľ“), zastúpeného advokátom JUDr. J. K., B., ktorou namieta porušenie svojho základného práva podľa čl. 2

ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy rozsudkom Okresného súdu Bratislava III (ďalej len „okresný súd“) č. k. 15 C 31/00-70 zo 14. februára 2001 a rozsudkom Krajského súdu v Bratislave (ďalej len „krajský súd“) č. k. 2 Co 11/04-146 zo 6. apríla 2005. Sťažovateľ sa ako žalobca v označenom spore domáhal, aby súd uložil žalovanému povinnosť uzavrieť s ním pracovnú zmluvu v priloženom znení, pretože táto povinnosť vyplývala žalovanému z dohody o uzavretí budúcej pracovnej zmluvy dojednanej so sťažovateľom.

Sťažovateľ namieta porušenie svojich základných práv rozhodnutiami označených súdov, ktoré interpretovali ustanovenia hmotnoprávných predpisov podľa sťažovateľa nielen v rozpore s ich samotnou dikciou, ale aj v rozpore so základným právom garantovaným v čl. 2 ods. 3 ústavy. Podstatou sporu, ktorý bol pred všeobecnými súdmi, je záver všeobecných súdov o tom, že vzhľadom na § 244 ods. 1 zákona č. 65/1965 Zb. Zákonníka práce v znení neskorších predpisov účinného v relevantnom čase (ďalej len „Zákonník práce“) v oblasti pracovného práva možno uzatvoriť také typy zmlúv, ktoré sú uvedené v pracovnoprávných predpisoch, a žiadne iné, s čím sa sťažovateľ nestotožňuje. Je toho názoru, že právo garantované v čl. 2 ods. 3 ústavy treba v plnej miere rešpektovať aj v pracovnoprávných vzťahoch. Všeobecné súdy tým, že dospeli k názoru, že v pracovnom práve možno uzatvoriť iba tie zmluvy, ktoré sú výslovne uvedené v právnych predpisoch, a žiadne iné, porušili základné právo sťažovateľa upravené v čl. 2 ods. 3 ústavy, ako aj jeho právo na súdnu ochranu. Výklad, ktorý všeobecné súdy použili, vykazuje podľa sťažovateľa značný stupeň arbitrárnosti.

Na základe vyššie uvedených skutočností sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd podľa § 25 ods. 3 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) sťažnosť prijal na ďalšie konanie a po jej prejednaní takto rozhodol:

„1. Právo Ing. I. P. konať, čo nie je zákonom zakázané podľa čl. 2 ods. 3 Ústavy Slovenskej republiky a základné právo domáhať sa jeho ochrany podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky rozsudkom Okresného súdu Bratislava III. vo veci vedenej pod sp. zn.

15 C 31/00 zo dňa 14. 2. 2001 a rozsudkom Krajského súdu v Bratislave vo veci sp. zn. 2 Co 11/04 zo dňa 6. 4. 2005 porušené bolo.

2. Rozsudok Okresného súdu Bratislava III. č. k. 15 C 31/00-70 zo 14. 2. 2001 a rozsudok Krajského súdu v Bratislave vo veci sp. zn. 2 Co 11/04 zo 6. 4. 2005 sa zrušujú a vec vracia Okresnému súdu Bratislava III. na ďalšie konanie.

3. Okresný súd Bratislava III. a Krajský súd v Bratislave sú povinní spoločne a nerozdielne uhradiť Ing. I. P. trovy konania pred Ústavným súdom SR.“

Ústavný súd sťažnosť predbežne prerokoval a uznesením č. k. II. ÚS 60/06-12 z 15. marca 2006 ju v časti namietajúcej porušenie základného práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 1 ústavy rozsudkom krajského súdu č. k. 2 Co 11/04-146 zo 6. apríla 2005 prijal na ďalšie konanie.

Po prijatí časti sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval právneho zástupcu sťažovateľa a predsedníčku krajského súdu, aby sa vyjadrili, či trvajú na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie. Predsedníčku krajského súdu ústavný súd zároveň vyzval, aby sa vyjadrila k sťažnosti.

Právny zástupca sťažovateľa a predsedníčka krajského súdu ústavnému súdu oznámili, že netrvajú na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

Vyjadrenie predsedníčky krajského súdu bolo ústavnému súdu doručené faxom 26. mája 2006 a následne 31. mája 2006 poštou spolu so zberným spisom č. k. 2 Co 11/2004. Okrem iného sa vo vyjadrení uvádza:

„...Ústava Slovenskej republiky vo svojom článku 46 ods. 1 garantuje zásadu sudcovskej nezávislosti. V tejto súvislosti sa predseda súdu, ako orgán štátnej správy súdu, nemôže vyjadrovať alebo hodnotiť procesnoprávny postup sudcov v konkrétnych súdnych konaniach, usmerňovať, akým spôsobom majú v tom ktorom konaní postupovať, zaujímať svoj právny názor k veci alebo akýmkoľvek spôsobom ich ovplyvňovať či už ide o postup v konaní, alebo spôsob rozhodovania. (...)

Nakoľko dôvody uvádzané v sťažnosti sa týkajú výlučne procesného postupu a rozhodovacej činnosti súdu (prvostupňového a odvolacieho), ktorého zákonnosť mi ako predsedníčke súdu neprináleží hodnotiť, predložila som Vašu sťažnosť na vyjadrenie zákonnému sudcovi, ktorého odpoveď Vám súčasne v prílohe zasielam.“

V priloženom vyjadrení predsedníčky senátu „2 Co“ JUDr. M. P. sa okrem iného uvádza:

«...Súdy rozhodovali v súlade s právnou úpravou pracovnoprávnych vzťahov podľa Zákonníka práce účinného do 31. 3. 2002.(...)

Pracovný pomer môže vzniknúť len na základe pracovnej zmluvy (okrem vzniku pracovného pomeru podľa § 27 ZP) uzatvorenej podľa § 29 ods. 1 Zákonníka práce.

Sťažovateľ poukazuje na to, že súdy zasiahli do jeho práva garantovaného čl. 46 Ústavy (ako aj čl. 6 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd) a zasiahli aj do jeho základného práva garantovaného v čl. 2 ods. 3 Ústavy, podľa ktorého: „Každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.“

Súd poukazuje tiež na zhora citované ustanovenie Ústavy.

Sťažovateľ nebol obmedzený vo svojej možnosti uzavrieť akúkoľvek zmluvu, pokiaľ nie je zakázaná. Naproti tomu však nemožno nútiť žiaden subjekt, aby konal, čo mu zákon neukladá.

Podľa § 244 ods. 1 Zákonníka práce zmluva (dohoda) dojednaná podľa príslušných ustanovení pracovnoprávnych predpisov je uzavretá, len čo sa účastníci dohodli na jej obsahu. Z citovaného zákonného ustanovenia ako aj z § 28 a nasl. Zákonníka práce vyplýva, že pracovný pomer môže vzniknúť len na základe pracovnej zmluvy.

Medzi D. spol. s r.o. nedošlo k dohode v zmysle Zákonníka práce. Keďže právnou povinnosť možno uložiť iba zákonom alebo na základe zákona a v jeho medziach, nebolo možné sťažovateľovi vyhovieť v súdnom konaní vedenom o jeho návrhu zo dňa 22. 3. 1999.»

II.

Ústavný súd rozhoduje podľa čl. 127 ods. 1 ústavy o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah (...).

Predmetom sťažnosti, ktorú ústavný súd prijal na ďalšie konanie v rozsahu vymedzenom v uznesení o prijatí sťažnosti, je tvrdenie sťažovateľa, že rozsudkom krajského súdu č. k. 2 Co 11/04-146 zo 6. apríla 2005 bolo porušené jeho základné právo na súdnu a inú právnu ochranu upravené v čl. 46 ods. 1 ústavy.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa konštantnej judikatúry ústavného súdu ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu vo veci samej, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách (I. ÚS 13/00, II. ÚS 1/95, II. ÚS 21/96, I. ÚS 4/00, I. ÚS 17/01).

Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať také rozhodnutia všeobecných súdov, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody, pričom skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvodené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (I. ÚS 13/00, I. ÚS 37/95, II. ÚS 58/98, I. ÚS 5/00, I. ÚS 17/00).

Podstatou sťažnosti je nesúhlas sťažovateľa s právnym názorom krajského súdu, ku ktorému dospel interpretáciou a aplikáciou hmotnoprávnych ustanovení Zákonníka práce pri posudzovaní platnosti dohody o uzavretí budúcej pracovnej zmluvy. Sťažovateľ namieta predovšetkým výklad § 244 ods. 1 Zákonníka práce.

Úlohou ústavného súdu bolo preskúmať zlučiteľnosť interpretácie a aplikácie ustanovení Zákonníka práce a namietaného rozsudku vo vzájomnej súvislosti pri rešpektovaní základných práv sťažovateľa zaručených podľa ústavy.

Sťažovateľ vychádza z názoru, že napriek tomu, že Zákonník práce zmluvu o budúcej pracovnej zmluve, resp. inú nepomenovanú zmluvu nepozná, v súlade s ustanovením čl. 2 ods. 3 ústavy nič nebráni tomu, aby v oblasti pracovnoprávnych vzťahov boli uzatvárané aj iné zmluvy, ako sú výslovne uvedené v pracovnoprávnych predpisoch, teda aj zmluvy nepomenované.

Rovnaké argumenty uvádzal sťažovateľ aj v odvolaní proti rozsudku okresného súdu a krajský súd sa s nimi vysporiadal tak, že po preskúmaní veci potvrdil rozhodnutie okresného súdu ako vecne správne. Krajský súd v odôvodnení rozsudku okrem iného uviedol:

„Pre pracovný pomer je typické, že môže vzniknúť len so súhlasom zamestnanca a zamestnávateľa. V pracovnom práve platí zásada zmluvnej voľnosti. Nikto nemôže zamestnanca a zamestnávateľa nútiť, aby uzatvorili pracovný pomer a preto takáto povinnosť nemôže byť uložená ani súdom.

Až do okamžiku uzavretia pracovnej zmluvy nevznikajú pracovnoprávne dôsledky z rozhodnutia jednej strany pracovnú zmluvu neuzavrieť. Účastníci môžu od svojich prejavov odstúpiť i bez súhlasu druhej strany. Samotný prísľub zamestnania nezakladá pracovnoprávny vzťah a tiež občan nie je prísľubom viazaný k nástupu do práce. (...)

Pracovný pomer medzi účastníkmi nevznikol dohodou a preto dohodu, ktorá vyžaduje súhlas dvoch zmluvných strán, nie je možné nahradiť rozhodnutím súdu a tak uložiť navrhovateľovi povinnosť, aby pracoval pre odporcu a odporcovi ako spoločnosti tiež uložiť povinnosť, aby zamestnávala navrhovateľa. Tým by súd zasahoval aj do podnikateľskej činnosti odporcu ako obchodnej spoločnosti a zásadu zmluvnej voľnosti v pracovnom práve by nahradil povinnosťou uloženou súdom. (...)“

Podľa stabilizovanej judikatúry ústavného súdu (napríklad IV. ÚS 77/02) do obsahu základného práva na súdnu ochranu patrí aj právo každého na to, aby sa v jeho veci rozhodovalo podľa relevantnej právnej normy, ktorá má základ v platnom právnom poriadku Slovenskej republiky alebo v takých medzinárodných zmluvách, ktoré Slovenská republika ratifikovala a boli vyhlásené spôsobom, ktorý predpisuje zákon.

Súčasne má každý právo na to, aby sa v jeho veci vykonal ústavne súladný výklad aplikovanej právnej normy. Z toho vyplýva, že k reálnemu poskytnutiu súdnej ochrany dôjde len vtedy, ak sa na zistený stav veci použije ústavne súladne interpretovaná platná a účinná právna norma.

Medzi účastníkmi dohody o uzavretí budúcej pracovnej zmluvy nebolo sporné, či táto dohoda patrí do oblasti pracovnoprávnej alebo občianskoprávnej. Krajský súd postupoval pri rozhodovaní danej veci podľa právnej úpravy pracovnoprávnych vzťahov podľa Zákonníka práce účinného do 31. marca 2002, aj keď rozhodoval vo veci 6. apríla 2005, za účinnosti nového Zákonníka práce, t. j. zákona č. 311/2001 Z. z. účinného od 1. apríla 2002, podľa ktorého prechodných ustanovení sa ustanoveniami tohto zákona spravujú aj pracovnoprávne vzťahy, ktoré vznikli pred 1. aprílom 2002, ak nie je ďalej ustanovené inak. Nároky, ktoré z nich vznikli, a právne úkony urobené pred 1. aprílom 2002 sa však posudzujú podľa doterajších predpisov.

Podľa § 1 ods. 1 Zákonníka práce (v znení účinnom do 31. marca 2002) medzi zamestnancami a zamestnávateľmi vznikajú pracovnoprávne vzťahy. Podľa § 1 ods. 2 Zákonníka práce pokiaľ Zákonník práce alebo iný právny predpis neustanovuje inak, vznikajú pracovnoprávne vzťahy najskôr od uzavretia pracovnej zmluvy, dohody o vykonaní práce alebo dohody o pracovnej činnosti, a ak sa pracovný pomer zamestnanca zakladá voľbou alebo vymenovaním, najskôr od jeho zvolenia alebo vymenovania. Z ustanovenia § 1 ods. 2 Zákonníka práce, ktorý upravuje najskorší možný okamih vzniku pracovnoprávneho vzťahu tiež vyplýva, že právny vzťah založený pred uzavretím pracovnej zmluvy nemožno kvalifikovať ako pracovnoprávny vzťah.

Podľa § 244 ods. 1 Zákonníka práce zmluva (dohoda) dojednaná podľa príslušných ustanovení pracovnoprávnych predpisov je uzavretá, len čo sa účastníci dohodli na jej obsahu. Uzavretie zmluvy (dohody) „podľa príslušných pracovnoprávnych predpisov“ teda nepripúšťalo možnosť uzavretia takej zmluvy (dohody), ktorá nebola v týchto predpisoch upravená. Zákonník práce neobsahoval ani ustanovenie obdobné § 51 Občianskeho zákonníka o možnosti uzavretia nepomenovanej zmluvy. Ak teda Zákonník práce nepripúšťal možnosť inej úpravy vzniku pracovnoprávneho vzťahu medzi jeho účastníkmi, iba takej, ktorá bola obsiahnutá v príslušných ustanoveniach pracovnoprávnych predpisov, je potrebné považovať inú úpravu za takú, ktorá je v rozpore s príslušnými pracovnoprávnymi predpismi; ústavný súd je preto toho názoru, že krajský súd správne posúdil dohodu o uzavretí budúcej pracovnej zmluvy ako neplatný právny úkon.

Čo sa týka zmluvnej voľnosti uplatňujúcej sa vo väčšom či menšom rozsahu v každom právnom vzťahu, zistené limity sú zakotvené v čl. 2 ods. 3 ústavy. Podľa § 242 ods. 1 Zákonníka práce neplatný je právny úkon, ktorý sa svojim obsahom alebo účelom prieči zákonu alebo ho obchádza, alebo sa inak prieči záujmom spoločnosti. Vzhľadom na kogentnú povahu noriem Zákonníka práce je ústavný súd toho názoru, že krajský súd správne posúdil dohodu o uzavretí budúcej pracovnej zmluvy ako neplatný právny úkon.

Podľa čl. 2 ods. 3 ústavy každý môže konať, čo nie je zákonom zakázané, a nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.

Krajský súd sa pri rozhodovaní o odvolaní proti prvostupňovému rozsudku zaoberal aj otázkou zmluvnej voľnosti, keď vychádzal aj zo zásady obsiahnutej v čl. III Zákonníka práce, podľa ktorej pracovnoprávne vzťahy podľa Zákonníka práce môžu vzniknúť len so súhlasom fyzickej osoby a zamestnávateľa, a konštatoval, že samotný príslub zamestnania nezakladá pracovnoprávny vzťah a tiež občan nie je príslubom viazaný k nástupu do práce. Krajský súd dospel k záveru, že pracovný pomer medzi účastníkmi nevznikol dohodou, a preto dohodu, ktorá vyžaduje súhlas dvoch zmluvných strán, nemožno nahradiť rozhodnutím súdu.

Podľa svojej konštantnej judikatúry ústavný súd nie je zásadne oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecného súdu, ktoré ho pri výklade a uplatňovaní zákonov viedli k rozhodnutiu, ani preskúmať, či v konaní pred všeobecnými súdmi bol alebo nebol náležite zistený skutkový stav a aké skutkové a právne závery zo skutkového stavu všeobecný súd vyvodil. Úloha ústavného súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov takejto interpretácie a aplikácie s ústavou, prípadne medzinárodnými zmluvami o ľudských právach a základných slobodách. Z tohto postavenia ústavného súdu vyplýva, že môže preskúmať rozhodnutie všeobecného súdu v prípade, ak v konaní, ktoré mu predchádzalo, alebo samotným rozhodnutím došlo k porušeniu základného práva alebo slobody. Skutkové a právne závery všeobecného súdu môžu byť teda predmetom kontroly zo strany ústavného súdu vtedy, ak by vyvedené závery boli zjavne neodôvodnené alebo arbitrárne, a tak z ústavného hľadiska neospravedlňiteľné a neudržateľné a zároveň by mali za následok porušenie základného práva alebo slobody (m. m. I. ÚS 13/00, I. ÚS 139/02, III. ÚS 180/02).

Podľa názoru ústavného súdu sa krajský súd nedopustil svojvôle pri výklade a aplikácii zákonného predpisu a svoj postup aj dostatočne odôvodnil.

Ústavný súd dospel k záveru, že nemožno vyvodiť záver, že krajský súd interpretoval a aplikoval príslušnú právnu normu ústavne nesúladným spôsobom, ani že jeho závery sú neodôvodnené, a preto vyslovil, že napadnutým rozhodnutím nebolo porušené základné právo sťažovateľa na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

V nadväznosti na toto rozhodnutie ústavný súd už o ďalších otázkach a požiadavkách sťažovateľa nerozhodoval.

Záverom ústavný súd považuje za potrebné poukázať, že krajský súd v odôvodnení rozsudku citoval ustanovenie § 46 Zákonníka práce účinného od 1. apríla 2002, ktorého znenie zodpovedá § 33 ods. 1 Zákonníka práce účinného do 31. marca 2002, pričom vo vyjadrení k sťažnosti, doručenom ústavnému súdu, predsedníčka senátu krajského súdu potvrdila, že krajský súd pri rozhodovaní veci postupoval podľa Zákonníka práce účinného do 31. marca 2002. Túto skutočnosť však sťažovateľ nenamietal a ústavný súd je toho názoru, že krajský súd rozsudok č. k. 2 Co 11/04-146 zo 6. apríla 2005 dostatočne odôvodnil a vzhľadom na nezmenený obsah právnej normy, ktorú krajský súd aplikoval, ústavný súd uzavrel, že nesprávne označenie právnej normy v danom prípade samo osebe nezakladá dôvod na záver o porušení základného práva sťažovateľa na súdnu a inú právnu ochranu zaručeného v čl. 46 ods. 1 ústavy.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 7. júla 2006